

kell bemutatni. Tanításunk induktív alapon induljon meg. A munkaiskola jellegének a kitaláltató-kifejtő-bemutató tanalak felel meg. A gyermek minél közelebbi érintkezésbe lépjen a jelenségekkel s a bennük rejlő kérdést minél önállóbban kell megfejtenie. A tanuló tanuljon tervszerűen kérdezni s a kérdések megfejtésének folyamatát megbírálni. A tanító általában csak irányít. Hogy a megértett ismeret állandó legyen, az emlékezetbe vésés munkáját nem szabad mellőzni. Hangsúlyozza a szerző, hogy a munkaiskolában is nagyon meg kell becsülni a könyvet, csak helyesen kell használni; erre a helyes olvasásra (bírálo tevékenységre) szintén meg kell tanítani az ifjakat. Az iskola a játékszerű munkán át vezesse a gyermeket az igazi munkára. A gyermek tevékenységi ösztönét, mozgásvágyát ne nyomjuk el, hanem állítsuk az iskola munkájának szolgálatába. Az iskola adjon rá alkalmat, hogy a gyermek bizonyos időben szabadon beszélhessen arról, ami érdekli (*Plauderstunden*). Kiváló gond fordítandó a növények és állatok tenyésztésére alkalmas kertre, kirándulásokra, a természetrajzban az élettani szempont érvényesítésére, az életjelenségekre vonatkozó megfigyelések feljegyzésére. A természettan során a természeti okság megértése végett különösen fontos az eszközöknek a tanuló által való elkészítése. A földrajzban elsősorban kiemelendő a különböző földrajzi jelenségeknek közvetlen szemlélése alapján való (sík, domború) térképrajzolás és a térképolvasás. A mértan a különböző mérési tevékenységek folytán nagyon hálás terület. Középponti helyzeténél fogva különösen tanulságos a kézimunka és a rajz szerepének bemutatása. Ezek u. i. tantárgyi jellegük mellett a többi tantárgyakkal is kapcsolatba hozandók; mindent, amit tanultunk, lehetőleg rajzban és plasztikusan is ábrázolnunk kell. Érdekesen világítja meg tovább a szerző a munkaiskola felfogását a vallástan, történet, a nyelv és számtan tanítása tekintetében.

A második kötetnek utolsó fejezete a népiskola sajátos légkörébe vezet. Aki a munkaiskoláról, a cselekvő-nevelés szellemében mind nagyobb hullámokat verő irányáról valóban helyes fogalmat akar alkotni, annak elsősorban ez irány vezetőjének, Scherer H. offenbachi közoktatásügyi tanácsosnak alapvető jelentőségű, kétkötetes művét ajánlom.

Frank Antal.

Alice Salomon: Soziale Frauenbildung und soziale Berufsarbeit. Zweite Auflage. 1917. 107 l.

Mióta ennek a könyvnek az első kiadása megjelent, Németországban a társadalmi tevékenységre nevelő iskolai munka valósággal divattá vált. Az úttörő álma fontos és életreképes valóság lett, s

korunk nagy szociális érdeklődése közepett még az eddiginél is nagyobb szerepre van hivatva.

Alice Salomon néhány új gondolattal gazdagította első könyvének kiadását. Most is, mint első ízben, az a célja, hogy a társadalomtudományi műveltség elemeit belevigye a leányiskolába.

Az individualizmus mint nevelő elv teljesen eljátszotta jogosultságát. Nem azért élünk, hogy élvezzünk, nem a pogány életörömök világa a mi világunk, hanem az önzetlen s fáradhatatlan cselekvése. A leányok nevelésében végső célként mindig a köz iránt tartozó kötelességeiket tartjuk szem előtt. A társadalmi bajok gyógyításához azonban nem elég az érzék, a finom lelkület és szívemesség. Az igazán eredményes munkához a bajok mélyen gyökerező ismerete is szükséges.

A társadalom szerkezetének szétszedésével, az egyes jelenségek egymásba kapcsolódó viszonyatainak bemutatásával kell a női lélekben a gyógyítás módja iránt a helyes érzéket felébreszteni. A tudás világánál kell a lélekben az önzetlenséget, az odaadást, az önfeláldozást kifejleszteni. Nagy, sőt talán elsőrendű fontosságú szerepe van a vallásnak a női léleknek szociális munkára hangolásában. Csakhogy ez a felhangoltság egymagában nem elég, a könyörületesség még nem adhat helyes irányt a munkának; az igazán eredményes tevékenységhez tárgyi tudás is kell.

Alice Salomon szerint különösen két gondolat vezette a nevelőket a nők szociális oktatására. Az egyik gondolat azon a belátáson alapult, hogy az örökké eszthetizáló irányzat már nem felel meg korunk követelményeinek, a második viszont azon a megállapításon, hogy a nőmozgalom a legszorosabban összeforrott a társadalmi kérdésekkel. Általánossá vált a nőpedagógusok körében az a kívánság, hogy a leányok oktatásának anyagát realisabb tartalommal frissítsék fel.

Ez a belátás lett azután szülőanyja a ma már Németország-szerte virágzó, hivatásszerű társadalmi munkára nevelő iskoláknak.

Berlinben a *Mädchen- und Frauengruppen für soziale Hilfsarbeit* megalapítói társadalomtudományi tanfolyamokat rendeztek, hogy tagjaik társadalmi tevékenységét megkönnyítsék. A látogatottság oly nagy volt, hogy az egyesületnek zárt tanfolyamokat kellett rendeznie. Ebből az intézményből fejlődött ki 1908-ban a ma is virágzó *Berliner soziale Frauenschule*.

A hivatásszerű társadalmi munkára előkészítő iskola többnyire kétéves, de lehet egyéves is. A *Deutscher Verein für das höhere Mädchenschulwesen* és a *Verein katholischer deutscher Lehrerinnen* a következő tanítástervet dolgozta ki:

	I. év	II. év
Német — — — — —	3 óra	3 óra
Történelem (nemzetgazdaságtan, állampolg. nev.) — — — — —	4 „	4 „
Háztartástan — — — — —	9 „	—
Neveléstudomány — — — — —	2 „	2 „
Gyermekkertészet — — — — —	—	8. „
Társadalmi segítőmunkásság — — — — —	2 „	4 „
Torna — — — — —	2 „	2 „

* Az ilyenmű katolikus intézetekben a vallástan is kötelező-tárgyként szerepel. Ahol szívre, kedélyre, önfeláldozásra és lemondásra is szükség van, ahol a finomság, tapintatosság, szelídlelkűség és türelem nélkülözhetetlen kellék, ott a vallásnak finomító, szelídebbé, gyöngédebbé formáló ereje nem mellőzhető.

A hivatásszerű társadalmi munka dolgozó energiánknak teljes felhasználását jelenti, tehát semmikép se lehet mellékfoglalkozás. Egész embert kíván a szociális munka mint kenyérkereső pálya, akár nevelő, akár egészségügyi, akár népgondozó irányú. A hivatásszerű munka mellett azonban tovább is szerep juthat a jóakarató dilettáns. segédkező tevékenységnek, amit Salomon *ehrenamtliche Tätigkeiten*-nek nevez. Ez a tiszteletbeli munka, mely kitüntetésnek veszi, hogy a társadalmi bajok enyhítéséhez hozzájárulhat, szerepelhet akár mint irányító, akár mint végrehajtó tényező. Éles határt e tekintetben nem lehet vonni a két társadalmi tevékenység között. Mindenkor a munka természete határozza meg, hogy melyiké legyen a vezető s melyiké a végrehajtó szerepe. A nem szakszerűen képzett társadalmi munkásokra feltétlenül szükség van, már csak azért is, hogy az egész nagy szervezetet megóvják a hivatalszelleművé válástól.

A szociális élethivatásra nevelő iskoláknak ma már nagy száma működik Németországban. Nálunk a nevelésnek s oktatásnak ez az iránya még a tanfolyamrendszer kezdeténél tart. A Szociális Misszió-társulatnak ily irányú próbálkozásai sokatígérők. Vajha munkájukból egy állandó iskolatípus sarjadna ki s a szükséges tudással felfegyverzett nőkkel árasztaná el a háború borzalmas sebeitől sajgó társadalom intézményeit. Korunk a nevelés terén gyökeresen újító szellemet kíván és ez a szellem fogja megteremteni a társadalmi munkára szakszerűen nevelő iskolát.

Petrich Béla.